

Тарас Перун

Навчально-науковий інститут права та психології
 Національного університету “Львівська політехніка”
 аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права
 peruntarass@gmail.com

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

© Перун Т., 2017

Досліджено питання правовідносин у сфері забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Розглянуто суб'єкти та об'єкти правовідносин у сфері забезпечення інформаційної безпеки. Доведено, що найважливішим завданням забезпечення інформаційної безпеки є забезпечення збалансованості інтересів особистості, суспільства і держави та їхньої ефективної співпраці в межах глобального інформаційного простору. Цей баланс повинен бути узгоджений з державною політикою у сфері безпеки загалом.

Ключові слова: інформація; інформаційні правовідносини; інформаційна безпека; правовідносини у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

Тарас Перун

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВООТНОШЕНИЙ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УКРАИНЕ

В статье исследуются вопросы правоотношений в сфере обеспечения информационной безопасности в Украине. Рассмотрены субъектов и объектов правоотношений в сфере обеспечения информационной безопасности. Доказано, что важнейшей задачей обеспечения информационной безопасности является обеспечение сбалансированности интересов личности, общества и государства и их эффективного сотрудничества в рамках глобального информационного пространства. Этот баланс должен быть согласован с государственной политикой в сфере безопасности в целом.

Ключевые слова: информация; информационные правоотношения; информационная безопасность; правоотношения в сфере обеспечения информационной безопасности.

Taras Perun

Institute of Jurisprudence and Psychology
 Lviv Polytechnic National University
 Department of Administrative and Informational Law

A GENERAL DESCRIPTION OF THE LEGAL RELATIONS IN THE SPHERE OF INFORMATION SECURITY IN UKRAINE

The article discusses the issue of legal relations in the sphere of information security in Ukraine. The subjects and objects of legal relations in the sphere of information security have

been considered. It has been proved that the main aim of information security is to ensure the balance of the interests of the individual, of society and of the State and their effective cooperation within the sphere of global information. It should be coordinated with the state policy in the sphere of security in general.

Key words: information; information legal relations; information security; legal relations in the sphere of information security.

Постановка проблеми. Інформація є однією з тих категорій, які найтісніше пов'язані із становленням та розвитком суспільства, явищами та процесами, які відбувалися протягом багатовікової історії людства. Та чи інша інформація не тільки визначала поведінку людини в конкретних життєвих ситуаціях, а і визначала історичну долю держав і націй. Сьогодні відносини, які виникають під час обігу інформації, підлягають правовому регулюванню та захисту. Особливо це стосується правовідносин у сфері забезпеченні інформаційної безпеки.

Аналіз дослідження проблеми. На вказані питання тієї чи іншою мірою звертали увагу М. Бургін, Л. Кураков, Г. Сашук, С. Смірнов та інші. Водночас актуальними залишаються питання дослідження правовідносин у сфері інформаційної безпеки в Україні сьогодні.

Метою цієї роботи є дослідження загальної характеристики правовідносин у сфері забезпечення інформаційної безпеки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Інформація завжди відігравала вирішальну роль у діяльності людини. На відміну від вищих тварин, які здійснювали іноді доволі складну діяльність на основі інформації, яка зберігалася, вироблялася та передавалася переважно за допомогою біофізичних структур, діяльність людини у міру її розвитку більшою мірою регулюється знаннями – особливою, небіологічною формою інформації. Вони зберігаються, виробляються і передаються за допомогою символічних мовних систем, у формі абстракцій, дескрипцій, приписів, норм і правил, тобто в структурах культури цивілізації. У разі досягнення певного об'єму та рівня знання виконують функції директивних матриць діяльності та відіграють роль її регуляторів.

У такому разі об'єм знань, необхідних для реалізації людської діяльності, різко підвищується у міру її ускладнення. У суспільствах з повільною зміною техніки та технології порівняно невеликий об'єм знань, який забезпечує безперебійну відповідну діяльність, транслюється з покоління в покоління без істотних змін. У разі переходу до сучасної стадії розвитку, яка характеризується підвищенням темпу технічних і технологічних інновацій, об'єм знань, необхідних для їх обґрунтування, розроблення, реалізації та поширення, повинен зростати експоненціально [2, с. 19].

У сучасних умовах всебічна, повна і своєчасна інформація допомагає знаходженню нових соціальних “енергетичних” ресурсів суспільства, їхньому використанню. Система інформації “обслуговує” спілкування людей, соціальних груп, класів, націй і держав, сприяє оволодінню людьми науковим світоглядом, допомагає їм розібратися у різних явищах та процесах суспільного життя, підвищити рівень своєї культури та освіченості, засвоювати та виконувати закони та моральні принципи [1, с. 4–5].

У свій час Н. Вінер цілком справедливо звертав увагу на те, що інформація позначає “ввідний імпульс”, що його отримує система із зовнішнього світу [4, с. 41]. Поняття інформації є одним з найзначущіших практично в усіх науках. У тому чи іншому ступені категорію інформації досліджували представники правової науки, філософії, економіки, соціології та інших наук. На всеохопність інформації звертав увагу В. М. Глушков, на думку якого, інформація у найзагальнішому її розумінні є мірою неоднорідності розподілу матерії та енергії у просторі та часі, мірою змін, якими супроводжуються всі процеси, які протікають у світі...

Інформацію несуть у собі не тільки листи книги чи людська мова, але і сонячне світло, шум водоспаду, шелест листя тощо [5, с. 7].

Як зазначають А. О. Корюкова та В. Г. Дера, спочатку під інформацією розуміли відомості, які передавалися одними людьми іншим людям усним, письмовим або будь-яким іншим способом, наприклад, за допомогою умовних сигналів, а також саме передання чи отримання цих відомостей. Така інформація відіграє значну роль у житті людини. Водночас зі середини ХХ ст. у результаті соціального прогресу і бурхливого розвитку науки і техніки, об'єми інформації надзвичайно зросли. Поняття інформації було розширено. Під інформацією стали розуміти обмін відомостями не тільки між людьми, але також і між людиною та автоматом, автоматом та автоматом, обмін сигналами у тваринному та рослинному світі [7, с. 5]. Так, інформація у природі та людському суспільстві становить річ не менш фундаментальну та всюдисущу, ніж матерія та енергія і всі ми зараз живемо в інформаційному суспільстві [3, с. 243].

У сучасних умовах можемо говорити про існування інформаційної сфери, яка становить сукупність інформаційних ресурсів, інформаційної інфраструктури, системи формування, розповсюдження, використання інформації та регулювання суспільних відносин, які у такому разі виникають. Інформаційна сфера є системоутворювальним фактором життя суспільства, активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових безпеки держави [8, с. 3]. Одним із найважливіших напрямів впливу інформаційної сфери слід визнати безпеку особистості від широкого кола негативних факторів, які впливають на життя, здоров'я людини, на рівень її життєдіяльності загалом. Не випадково, що в “Основних засадах розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” зазначено, що одним із основних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізовувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [10].

Відповідно до Закону України “Про інформацію”, остання визначається як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (ст. 1 Закону). Закон також деталізує види інформації. Так, на законодавчому рівні виділяють такі види інформації за змістом: інформація про фізичну особу, довідково-енциклопедичного інформація, інформація про стан довкілля (екологічна інформація), інформація про товар (роботу, послугу), науково-технічна інформація, податкова інформація, правова інформація, статистична інформація, соціологічна інформація, інші види інформації.

Свою чергою, інформаційна безпека – це стан захищеності інформаційного середовища, захист інформації становить діяльність щодо запобігання витоку інформації, що захищається, несанкціонованих і ненавмисних впливів на інформацію, що захищається, тобто процес, спрямований на досягнення цього стану [6, с. 101]. Необхідний рівень інформаційної безпеки гарантується сукупністю політичних, економічних, організаційних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення й нейтралізацію тих обставин, факторів і дій, які можуть завдати збитків чи зашкодити реалізації інформаційних прав, потреб та інтересів країни і її громадян. Отже, інформаційна безпека держави є станом захищеності інформаційного середовища, що забезпечує умови функціонування незалежно від ймовірних і реальних внутрішніх і зовнішніх загроз [11].

У Законі України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.” цей термін набуває такого трактування: “інформаційна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації” [10].

Інформаційна безпека є однією із складових стійкого розвитку всієї держави, а забезпечення інформаційної безпеки необхідно розуміти як: “...одне з глобальних і пріоритетних завдань органів

державного управління, вирішенню якого мають бути підпорядковані політична, економічна, воєнна, культурна та інші види діяльності системи державного управління” [9, с. 104].

Основними об’єктами правовідносин, що складаються в сфері забезпечення інформаційної безпеки, є права і свободи особистості в інформаційній сфері, такі як право на доступ до інформації, право на освіту, право на доступ до культурних цінностей, а також право інтелектуальної власності; моральні та культурні цінності суспільства; конституційний лад, демократія і територіальна цілісність держави.

Суб’єктами правовідносин у сфері забезпечення інформаційної безпеки є громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, посадові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також держава залом.

Найважливішими інтересами особистості в інформаційній сфері є: реалізація в повному обсязі права на доступ до інформації та вільне використання інформації в разі здійснення діяльності, не забороненої законом, використання інформації з метою інтелектуального і культурного розвитку, захист персональних даних, захист особистої та сімейної таємниці. Інтереси суспільства в інформаційній сфері тісно взаємопов’язані з інтересами особистості, головним інтересом суспільства в цій сфері є підтримка суспільної злагоди і добросусідських відносин між членами суспільства, недопущення будь-яких форм дискримінації.

Державні інтереси в інформаційній сфері представлені у вигляді таких положень:

- розвиток інформаційної інфраструктури з метою зміцнення суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності України;

- розвиток міжнародної співпраці в інформаційній сфері.

Можна виділити такі види загроз інформаційній безпеці України:

- загрози інформаційним правам і свободам людини і громадянина;

- загрози суспільній свідомості громадян України;

- загрози інформаційного забезпечення державної політики України;

- загрози інформаційного розвитку України, враховуючи загрози розвитку інформаційних технологій;

- загрози безпеці засобів зв’язку і комунікації.

Найбільш схильною до інформаційних загроз є сфера економіки, оскільки ринок створює різні організації, які займаються збором та поширенням інформації, що стосується зовнішньоекономічної, біржової, комерційної, фінансової, податкової та митної діяльності, для подальшого її використання з метою дезінформації суб’єктів господарювання і органів державної влади. Істотної шкоди також завдає економіці діяльність іноземних фірм, які займаються збиранням і обробленням економічної інформації, оскільки в такому разі створюються сприятливі умови для несанкціонованого доступу до інформації з обмеженим доступом.

Так, найважливішим завданням забезпечення інформаційної безпеки є забезпечення збалансованості інтересів особистості, суспільства і держави та їхньої ефективної співпраці в межах глобального інформаційного простору. Цей баланс повинен бути узгоджений з державною політикою у сфері безпеки загалом. В умовах глобалізації стає необхідністю аналізувати зміни у зовнішній і внутрішній політиці інших держав, а також їх законодавство і правозастосовчу практику. Все вищесказане є найважливішими умовами ефективного функціонування системи інформаційної безпеки та захисту інформації в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Афанасьев В. Г. Социальная информация и управление обществом / В. Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1975. – 408 с.
2. Беляков К. И. Управление и право в период информатизации. Монография / К. И. Беляков. – К. : Издательство “КВІЦ”, 2001. – 308 с.
3. Бургін М. С. Інформаційні триади / М. С. Бургін // Філософська і соціологічна думка. Український науково-теоретичний часопис. – 1993. – № 7–8. – С. 243–246.
4. Винер Н. Кибернетика или управление и связь в животном и машине / Пер. с англ. И. В. Соловьева и Г. Н. Пивоварова. – М. : Сов. Радио, 1968. – 326 с.
5. Готт В. С. Социальная роль информатики / В. С. Готт, Э. П. Семенюк,

А. Д. Урсул. – М., 1987. – 284 с. 6. Кавун С. В. *Інформаційна безпека : навч. посіб. Ч. 1* / С. В. Кавун, В. В. Носов, О. В. Мажай. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – 352 с. 7. Корюкова А. А. *Основы научно-технической информации* / А. А. Корюкова, В. Г. Дера. Учеб. пособие для студ. вузов по спец. “Автоматизация и механизация процессов обработки и выдачи информации”. – М. : Высш. школа, 1985. – 224 с. 8. Кураков Л. П. *Информация как объект правовой защиты* / Л. П. Кураков, С. Н. Смирнов. – М. : Гелиос, 1998. – 240 с. 9. Ліпкан В. А. *Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції* / В.А. Ліпкан, Ю.Є. Максименко, В. М. Желіховський : [навч. посібник]. – К. : КНТ, 2006. – 280 с. 10. *Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр. Закон України: офіц. текст: за станом на 9 січня 2007 р.* // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. – 2007. – № 12. – Ст. 102. 11. Сащук Г. *Інформаційна безпека в системі забезпечення національної безпеки* [Електронний ресурс] / Г. Сащук. – Режим доступу: http://search.ukr.net/?go=http%3A%2F%2Fjournal.univ.kiev.ua%2Ftrk%2Fpublikacii%2Fsatshuk_publ.php. – Заголовок з екрана.

REFERENCES

1. Afanas'ev V. H. *Sotsial'naya informatsiya i upravlenie obshchestvom* [Social Information and Management society]. Moscow: Polytyzdat Publ, 1975. 08 p.
2. Belyakov K.I. *Upravlenie i pravo v period informatizatsii. Monografiya* [Management and the right to information of the period. Monograph]. Kiev: Yzdatel'stvo “KVITs” Publ, 2001. 308 p.
3. Burhin M.S. *Informatsiyni triady* [Information triad]. Philosophical and sociological thought. Ukrainian scientific-theoretical journal. 1993. No 7–8. pp. 243–246.
4. Viner N. *Kibernetika ili upravlenie i svyaz' v zhivotnom i mashine* [Cybernetics or Control and Communication in the Animal and the Machine]. / Per. s anhl. Y.V. Solov'eva y H.N. Pyvovarova. Moscow: Sov. Radyo Publ, 1968. 326 p.
5. Hott V. S. *Sotsyal'naya rol' yfnormatyky* [The social role of informatics]. V. S. Hott, Э. P. Semenyuk, A. D. Ursul. Moscow, 1987. 284 p.
6. Kavun S. V. *Informatsiyna bezpeka. Navchal'nyy posibnyk. Vol. 1* [Informatsiyna bezpeka. The Teaching posibnyk. Part 1]. S.V. Kavun, V. V. Nosov, O. V. Mazhay. Kharkiv: Vyd. KhNEU Publ, 2008. 352 p.
7. Koryukova A. A. *Osnovy nauchno-tekhnicheskoi informatsii* [Fundamentals of scientific and technical information]. A. A. Koryukova, V. G. Dera. Proc. allowance for students. universities on spec. “Automation and mechanization of the processing and delivery of information.” Moscow: Executive. School, 1985. 224 p.
8. Kurakov L. P. *Informatsiya kak ob"ekt pravovoi zashchity* [Information as an object of legal protection]. L. P. Kurakov, S. N. Smirnov. Moscow: Gelios, 1998. 240 p.
9. Lipkan V. A. *Informatsiyna bezpeka Ukrayiny v umovakh yevrointehratsiyi* [Information security Ukraine in terms of European integration]. V. A. Lipkan, Yu.Ye. Maksymenko, V.M. Zhelikhov'skyu: [навч. posibnyk]. Kiev: KNT Publ, 2006. 280 p.
10. *Pro osnovni zasady rozvytku informatsiynoho suspil'stva v Ukrayini na 2007–2015 r.r. Zakon Ukrayiny: ofits. tekst: za stanom na 9 sichnya 2007 r.* [On Basic Principles of Information Society in Ukraine in 2007-2015 GG Law of Ukraine: official. text as of January 9, 2007]. Supreme Council of Ukraine (VVR). 2007. No 12. Art. 102.
11. Sashchuk H. *Informatsiyna bezpeka v systemi zabezpechennya natsional'noyi bezpeky*. [Information security in the national security system]/ Availableat: http://search.ukr.net/?go=http%3A%2F%2Fjournal.univ.kiev.ua%2Ftrk%2Fpublikacii%2Fsatshuk_publ.php.

Дата надходження: 05.01.2017 р.